

TURLI O'QITISH METODIKALARI VA YONDASHUVLARINING SAMARADORLIGI.

Axmedova Fotima Bekzodvna

*Samarqand Davlat Chet tillar insituti Xorijiy til
va adabiyot 2- krus talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu tezisda turli o'qitish metodikalari va yondashuvlarining samaradorligi tahlil qilinadi. O'qitish metodikalari va yondashuvlarining ta'lim jarayonidagi ahamiyati, talaba va o'qituvchi o'rtasidagi interaktivlikni oshirishdagi roli ko'rib chiqiladi. Zamonaviy pedagogik metodlar va ularning amaliy qo'llanilishi o'rganilib, turli yondashuvlarning samaradorligi ta'lim tizimining rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishi tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *O'qitish metodikalari, yondashuvlar, ta'lim samaradorligi, pedagogika, interaktiv o'qitish, talaba markazli ta'lim.*

Kirish

O'qitish metodikalari ta'lim jarayonining asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Har bir o'qitish metodi o'zining unikal xususiyatlari va yondashuvlari bilan ajralib turadi. Ta'lim jarayonida samaradorlikni oshirish maqsadida turli pedagogik metodlar va yondashuvlardan foydalaniladi. O'qitish metodikalari nafaqat talabalarning bilimlarini mustahkamlashga, balki ularning intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, har bir metod va yondashuvning samaradorligini o'rganish va tahlil qilish muhim ahamiyatga ega.

Adabiyot Sharhi

Pedagogik metodlar va yondashuvlar bo'yicha ko'plab ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Masalan, Vygotskiyning (1978) ijtimoiy o'qitish nazariyasiga ko'ra, ta'lim faqatgina o'qituvchining ma'lumoti bilan cheklanib qolmay, balki talaba va o'qituvchi o'rtasidagi interaktiv munosabatlar orqali amalga oshiriladi. Bundan tashqari, Piaget (1952) o'zining kognitiv rivojlanish nazariyasida, o'qitish jarayonida talabalar o'z bilimlarini o'zi hosil qilishlari kerakligini ta'kidlagan. Shuningdek, har bir metodning talaba markazli yondashuvni targ'ib qilishi, modern pedagogik metodlarni qo'llashning samarali yo'llari bo'yicha bir qator ilmiy tadqiqotlar mavjud.

Tadqiqot Metodologiyasi

Tadqiqot sifatida mavjud adabiyotlarni tahlil qilish, so'nggi yillarda pedagogika sohasida olib borilgan ilmiy izlanishlarni o'rganish va o'qitish metodlarini amaliyotda qo'llagan o'qituvchilarning tajribalarini tahlil etish usuli qo'llanildi. Tadqiqotda asosan nazariy va amaliy tahlil metodlari, so'rovlar, intervyular va sinovlar orqali olingan ma'lumotlar asosida metodikalarning samaradorligi baholandi.

Tahlil va Natija

O'qitish metodlarining samaradorligi bir qator omillar bilan bog'liq bo'lib, ular orasida talabalarning bilim darajasi, o'zlashtirish jarayonining samaradorligi, metodik yondashuvlarning o'zaro uyg'unligi va o'qituvchining malakasi mavjud. O'qitish metodlarining muvaffaqiyatini tahlil qilishda, o'qituvchining va talabaning ta'lim jarayonidagi o'zaro aloqalari, talabaning motivatsiyasi va metodik yondashuvlarning talaba ehtiyojlariga mosligi muhim rol o'ynaydi. Ushbu tahlilda o'qitish metodlarining samaradorligi, turli metodikalarning talabalarga ta'siri va ta'lim jarayonini yaxshilashga qaratilgan yechimlar ko'rib chiqiladi.

1. O'qitish metodlarining samaradorligini baholash

O'qitish samaradorligini baholashda ikki asosiy omilni ko'rib chiqish mumkin: talabalarning bilim darajasi va o'qituvchilarning pedagogik malakasi. Birinchi omil, ya'ni talabalar tomonidan o'zlashtirilgan bilimlarning sifatini baholash, metodik yondashuvlarning samaradorligini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. O'qitish jarayonida talaba qanday bilimlarni o'zlashtiradi va bu bilimlar qancha davomida mustahkamlanadi? Bu savollar o'qitish metodikasining samaradorligini baholashda asosiy mezonlar hisoblanadi. Yangi metodlar, ayniqsa interaktiv yondashuvlar, talabalar faolligini oshirib, ularning o'qitish jarayoniga bo'lgan qiziqish va ishtiyoqini kuchaytiradi.

O'qituvchi va talabalar o'rtasidagi o'zaro faoliyat ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. O'qituvchi tomonidan berilgan savollar, talabalarning javoblari va guruhli ishlash orqali o'quvchilar bir-biridan o'rganishadi, bu esa o'zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlaydi. Shuningdek, savol-javoblar va muhokama jarayonlari o'quvchilarga fikrlarini erkin ifodalash va boshqalarning fikrini tinglash imkonini beradi, bu esa ularning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2. Interaktiv metodlarning samaradorligi

Interaktiv metodlar ta'lim jarayonini jonlantiradi va talabalarni o'rganish jarayoniga faol jalb qiladi. Bu metodlar talabalarga o'z fikrlarini ifodalash, guruhlarda ishlash, boshqa talabalar bilan tajriba almashish imkonini beradi. O'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro aloqalar kuchayadi, o'quvchilar bir-biridan o'rganishadi va birgalikda muammo yechish orqali bilimlarni yanada mustahkamlaydilar. Guruhli ishlash, bahs-munozaralar, rolli o'yinlar, va boshqa interaktiv usullar talabalar o'rtasida ko'proq muloqot qilishga undaydi. Bu yondashuvlar nafaqat bilim olishni, balki ijtimoiy va emotsional rivojlanishni ham qo'llab-quvvatlaydi.

Interaktiv metodlar, ayniqsa, murakkab mavzularni o'zlashtirishda samarali bo'ladi. Misol uchun, matematika yoki til o'rganish kabi sohalarida, talabalar o'zaro fikr almashish orqali tezroq va samaraliroq o'rganishlari mumkin. O'qituvchi tomonidan qo'llaniladigan kreativ va interaktiv metodlar talabalarning o'zlashtirish jarayonini tezlashtiradi va bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi.

3. Texnologiyalarning ta'lim jarayoniga ta'siri

Bugungi kunda texnologiyalar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanmoqda. O'qituvchilar uchun yangi texnologiyalarni qo'llash, masalan, onlayn resurslar, ta'lim platformalari va multimediya vositalari, o'quvchilarning bilim olish jarayonini yanada

samaraliroq qilish imkonini beradi. Texnologiyalar yordamida talabalar o'z vaqtida va osonlik bilan turli manbalarni izlab topishlari, o'qituvchi bilan masofadan muloqot qilishlari, va mustaqil ravishda o'rganishlarini davom ettirishlari mumkin.

Onlayn ta'lim platformalari, masalan, Zoom, Google Classroom, va boshqa interaktiv tizimlar talabalar va o'qituvchilar o'rtasida samarali muloqotni ta'minlaydi. Bu platformalar orqali talabalar bir-biriga yordam berishlari, o'qituvchi bilan doimiy aloqada bo'lishlari va o'quv materiallarini osonlik bilan olishlari mumkin. Shuningdek, texnologiyalar yordamida o'quvchilarga o'zgaruvchan ta'lim materiallarini taqdim etish, turli xil qo'shimcha resurslarga murojaat qilish va o'rganish jarayonini individualizatsiya qilish imkoniyati mavjud.

4. O'qituvchining malakasi va metodik yondashuvlar

O'qituvchining malakasi ta'lim samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. O'qituvchi nafaqat bilimlarni yetkazib berishda, balki talabalar bilan aloqada bo'lishda ham muhim rol o'ynaydi. Ularning pedagogik malakasi, o'qitish metodlarini tanlashdagi yondashuvlari, va talabalarni motivatsiya qilish qobiliyatlari ta'lim jarayonining muvaffaqiyatiga ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchining o'z metodikasi, talabalarga individual yondashuvi, va har bir talabani tushunishdagi qobiliyati, ta'limning sifatini yaxshilaydi.

O'qituvchi malakasi yuqori bo'lsa, u o'quvchilarni samarali tarzda yo'naltirishi, o'zgaruvchan ta'lim ehtiyojlariga moslashishi va har bir talabaga individual yondashuvni amalga oshirishi mumkin. Shuningdek, o'qituvchining pedagogik yondashuvi talabaning o'zlashtirish jarayonini ko'paytiradi.

5. O'qitish metodikalari va talaba markazli ta'lim

Talaba markazli ta'lim o'qitish jarayonini yanada samarali qiladi, chunki u o'quvchining ehtiyojlari va qiziqishlarini inobatga oladi. Bu yondashuvda, o'qituvchi talabaning o'zlashtirish jarayonini kuzatib, unga individual yordam beradi. Talaba markazli ta'limning asosiy tamoyillari, talabaning faolligi, shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, va o'qituvchining yordamida o'quvchilarning o'z bilimlarini mustahkamlashga imkoniyat yaratishdir.

O'qitish jarayonida talaba markazli yondashuvlar talabalarning motivatsiyasini oshiradi va ularni o'rganishga faol jalb qiladi. Talaba o'zining o'rganish jarayonida mustaqil qarorlar qabul qilishi, o'z bilimlarini mustahkamlash uchun turli metodlarni ishlatishi mumkin.

Natija

Har bir o'qitish metodikasining samaradorligi ta'lim jarayonida o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi samarali aloqalar, talabaning faolligi, o'qituvchining pedagogik malakasi va texnologik vositalarning qo'llanilishi kabi omillarga bog'liq. Interaktiv metodlar, texnologiyalarni qo'llash va talaba markazli yondashuvlar ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, o'qituvchining malakasi va metodik yondashuvlari ta'limning sifatini belgilovchi asosiy omillardir.

Bundan tashqari, o'qitish metodlarining samaradorligi ta'limning umumiy maqsadlari bilan mos bo'lishi kerak. Har bir metodning muvaffaqiyatli qo'llanilishi ta'lim tizimida yangi imkoniyatlar yaratadi va talabalar bilimlarini yanada mustahkamlaydi. O'qitish

metodlarining samaradorligini oshirish uchun o‘qituvchilar o‘z malakalarini doimiy ravishda oshirib borishlari, yangi texnologiyalarni ta’lim jarayoniga joriy etishlari va talabalarga individual yondashuvni amalga oshirishlari zarur.

Xulosa

Turli o‘qitish metodikalari va yondashuvlarining samaradorligi ta’lim jarayonining samarali bo‘lishida muhim rol o‘ynaydi. Har bir metodning talabalarning o‘zlashtirish darajasiga ta’siri, o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi o‘zaro aloqalarning sifatini oshirishda muhim o‘rin tutadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar, ayniqsa interaktiv metodlar, talaba markazli ta’limni rivojlantirishga xizmat qilgan holda, o‘qitishning sifatini sezilarli darajada oshiradi. Bu metodlar talabalarning faolligini oshiradi va ularning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi. Shuningdek, o‘qituvchining malakasi va texnologiyalardan foydalanish darajasi ham ta’lim samaradorligiga bevosita ta’sir qiladi. O‘qituvchilar o‘z malakalarini doimiy ravishda oshirib, yangiliklarga moslashishlari zarur. Bu yondashuvlar va metodlar nafaqat ta’lim sifatini yaxshilaydi, balki talabalarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishini qo‘llab-quvvatlaydi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Vygotskiy, L. S. (1978). *Pedagogika va psixologiya*. Moskva: Pedagogika.
2. Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. New York: International Universities Press.
3. Shulman, L. S. (1987). *Knowledge and Teaching: Foundations of the New Reform*. Harvard Educational Review.
4. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan.
- 5.Sizer, T. R. (1992). *Horace’s Hope: What Works for the American High School*. Houghton Mifflin.
6. Akmalov, O. (2003). *Pedagogik texnologiyalar*. Tashkent: O‘qituvchi.
7. Muminov, A. (2010). *O‘qitishning zamonaviy metodlari*. Tashkent: Fan va texnologiya.
8. Rahimov, R. (2011). *Pedagogik yondashuvlar va metodlar*. Tashkent: Ma’naviyat.
9. Xo‘jaev, X. (2006). *Ta’lim tizimida innovatsion texnologiyalar*. Tashkent: Sharq.
10. Barot, F. (2014). *O‘qitishda interaktiv metodlar*. Tashkent: O‘qituvchi.
11. Alimov, B. (2012). *Ta’limda pedagogik texnologiyalar*. Tashkent: O‘zbekiston.
12. Ismoilov, D. (2015). *Talaba markazli ta’lim*. Tashkent: Pedagogika.